

CHARLES BÉNÉ (1919–2005)

IN MEMORIAM

Već svojim prvim tekstom o Maruliću, objavljenim 1990, Charles Béné označio je smjer svojih budućih istraživanja. Taj stručnjak za Rabelaisa, Montaignea i Erazma, po struci klasični filolog, redoviti profesor (poslije *professor emeritus*) Sveučilišta Stendhal u Grenobleu, susreo se krajem osamdesetih godina prošloga stoljeća s bogatim nasljeđem hrvatskoga humanizma te prepoznao u Maruliću središnju osobnost hrvatske književnosti 15. i 16. st., ali ujedno, i danasve, pisca europskoga formata. U prvom svojem izlaganju o toj temi, održanu na Danima Hvarškoga kazališta 1990, govorio je o dotad nepoznatim izdanjima i prijevodima Marulićeve *Institucije* i *Pjesme o pouci*; u sljedećih petnaest godina nastavio je otkrivati novosti o recepciji Marulićevih djela u čitavoj Europi, obogaćujući u neslućenoj mjeri zalihu naših spoznaja o toj još uvijek neiscrpljenoj temi.

Zatečen razmjerima zaborava i neznanja u vodećim međunarodnim priručnicima kad je riječ o hrvatskoj humanističko-renesansnoj književnosti, prof. Béné nije se samo prihvatio vlastitoga istraživačkog posla na tom području, nego je zdušno uznastojao da svojim kolegama, u Francuskoj i drugdje, pokaže kako područje Hrvatske na zemljovidu europske književne republike nije bijela mrlja. Pri tom se, za razliku od tolikih drugih, nije dao obeshrabriti skromnim opsegom predmetne literature na svjetskim jezicima, nego je na samom početku prionuo učenju hrvatskoga da bi mogao čitati radove o temi koja ga je toliko zaokupila. U njegovo poznavanje jezika uvjerio se pisac ovih redaka nebrojeno puta: dugogodišnja dopisivanje odvijalo se uvijek tako da je Francuz čitao pisma upućivana mu na hrvatskom, a na njih odgovarao na francuskom (ubacujući poneku hrvatsku riječ ili izraz).

U marulologiji pojavio se Charles Béné u sretnom trenutku, kada su u proučavanje i objavljivanje Marulićevih djela u domovini već davali prve zrele plodove, pa su i njegovi prinosi našli prikladan kontekst i valorizaciju. Kao znalac književnih i duhovnih gibanja u Europi, upućen u recepciju Biblije i kršćanskih klasika u 16. st., k tomu neumoran istraživač knjižnih fondova koji su bili izvan

domašaja hrvatskim stručnjacima, Charles je Béné iznio na svjetlo nebrojene podatke o ukorijenjenosti Marulićeva djela u religijskoj, književnoj, tiskarskoj i uopće intelektualnoj povijesti ne samo Francuske, nego i Engleske, Češke, Italije, Njemačke, Španjolske. Plod je te petnaestogodišnje zauzetosti razvidan iz bibliografije njegovih maruloloških radova, tiskane u ovom svesku godišnjaka, pa naslove ne treba ponavljati. No valja ipak istaknuti da ona broji više od pedeset jedinica i da je najveći dio radova naš francuski kolega objavio u uglednim inozemnim periodicima i zbornicima, vraćajući tako Marulićevo ime u optjecaj upravo na onom prostoru na kojem je ono bilo živo prisutno tijekom 16. i 17. st.

Marulića je Béné proučavao ponajprije kao latinskog pisca; no zarana je shvatio njegovu važnost za hrvatsku književnost, a *Juditu* prepoznao kao pojavu vrijednu pozornosti u obzoru europske renesansne epike. Potaknut tom spoznajom, kao i pojavom prijevoda na engleski, mađarski i talijanski, odlučio je to klasično djelo hrvatske renesanse učiniti dostupnim francuskom čitatelju. Ni ovaj put nije se dao odvratiti jezičnom zaprekom: iako je pri ruci imao cjelovitu verziju Henryja Coopera, prevodio je izravno iz drevnoga čakavskog izvornika. Ponovno to potvrđuju njegova pisma, u kojima na desetak mjesta nudi samostalna rješenja i skrupulozno provjerava je li dobro shvatio Marulićev izvornik. Odgovor na njegova pitanja uvijek je bio potvrđan.

Iako je u njegovu vidokrugu imao povlašteno mjesto, Marulić nije bio jedini hrvatski pisac koji ga je zaokupio. Svjedoče o tom Bénéove studije o Jurju Šižgoriću, Marinu Držiću i Matiji Vlačiću Iliriku, kao i prijevod Prologa Držićeva *Dunda Maroja*, također izrađen na temelju uvida u izvornik. Na međunarodnim skupovima nije žalio truda da upozori kako je taj hrvatski komediograf zaslužio poznavanje i uvažavanje u međunarodnim razmjerima, iznova pobijajući uvriježena mišljenja, ukorijenjeno neznanje, pa i predrasude svojih kolega.

Bio je redoviti sudionik skupova o Maruliću, ne samo u Splitu, a kad nije mogao osobno doći, beziznimno je slao svoje tekstove za *Colloquia Maruliana*: nema ni jednoga sveska – uključujući i ovaj, petnaesti – u kojem nije zastupljen barem jednim prilogom. Neumorno prikupljajući građu o Maruliću, u svojem je domu stvorio respektabilnu zbirku, iz koje je u mnogo navrata slao podatke, preslike izdanja i drugu dokumentaciju marulološkom centru u Splitu. Uz to je pratio rad *Marulianuma*, podržavao ga moralno i materijalno, radovao se napretku maruloloških studija u nas i u svijetu, u inozemnim periodicima redovito recenzirao nove publikacije o Maruliću. Svoje prijateljstvo prema Hrvatskoj, njezinoj kulturi i povijesti višekratno je potvrdio zalaganjem za istinu i pravdu tijekom domovinskoga rata.

Marulićeva domovina uzvratila mu je zasluženim priznanjima: Charles Béné prvi je dobitnik Inine nagrade za promicanje hrvatske kulture u svijetu (1995), zavičaj njegova omiljenog pisca podario mu je Zlatni grb grada Splita (1998), HAZU ga je primila među svoje dopisne članove (2002). Bio je uz to počasni član Društva hrvatskih književnih prevodilaca, a od Književnoga kruga Splita dobio je priznanje za posebne zasluge.

Onima koji su ga imali čast i zadovoljstvo osobno poznavati, Charles Béné ostat će u sjećanju zbog jedinstvene energije koja se krila u njegovu krhkom liku (u tom je bio nalik svojem omiljenom Erazmu), zbog oduševljenosti kojom je prilazio svakoj svojoj temi, zbog vedre naravi, privrženosti, skromnosti i prijateljstva što ih je iskazivao u druženju s kolegama. Nije slučajno da je zahvaljujući takvim svojim svojstvima, u srdačnom splitsko-zagrebačkom okruženju, uz vlastitu suglasnost preimenovan – *nomen est omen* – u Drageca Benića. Nadasve ćemo ga pamtiti kako u povišenoj intelektualnoj temperaturi, s podignutim kažiprstom, uvijek iznova ukazuje – i nama samima! – da je hrvatska književnost u Maruliću dobila ne samo nacionalnoga klasika, nego humanista prepoznatljiva u europskom prostoru. Mi pak u Charlesu Bénéu stekosmo kolegu i prijatelja čiji dragi lik neće izbljedjeti u vremenu.

Bratislav Lučin